

ЕТАПИ МОДЕЛЮВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО УРОКУ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ (ЧИТАННЯ)

*Вашуленко Оксана,
науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

В умовах запровадження компетентнісного підходу актуалізується проблема вдосконалення уроку, підвищення його якості й ефективності. Особливо загострюється потреба в переосмисленні питань, пов'язаних із моделюванням особистісно орієнтованого уроку навчання грамоти, оскільки на сучасному етапі змінюються передусім цілі навчання, а відповідно до них – зміст і методичне забезпечення.

Модель уроку – це образ системи уроку, внутрішньосистемних зв'язків, відношень між його елементами у вигляді малюнка, теоретичного опису, схеми і т. ін. (О. А. Кучерук). Наступним етапом є створення проєкту уроку. Проєкт уроку – це записана на папері структура педагогічного процесу (зміст, етапи уроку, форми, методи, прийоми і засоби навчання) відповідно до визначеної мети, адаптована до певного класного колективу. На думку дослідників, це найбільш складний, творчий, дієвий етап, оскільки передбачає планування конкретної навчально-виховної роботи, наповнення створеної моделі та всіх її складників, визначення методичного забезпечення уроку, створення і розроблення технології його проведення. На цьому етапі здійснюється адаптація віртуально створеної моделі для певних педагогічних умов, що дає можливість її практичного застосування на засадах особистісно орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного підходів.

Створення проєкту уроку здійснюється у кілька етапів.

1. Визначення теми і мети уроку. Урок як процесуальна сукупність дидактичних компонентів має загальну дидактичну мету, з огляду на яку

прогнозують його кінцевий результат, визначають структуру і тип. Мета уроку повинна бути конкретною, реальною, вимірюваною, зорієнтованою на досягнення результату навчально-пізнавальної діяльності. Для досягнення реального результату формулюють конкретні дидактичні завдання, які передбачають розкриття основних понять чи виконання практичних дій, що є складниками окремих компонентів змісту матеріалу і загальної дидактичної мети. Кожне дидактичне завдання уроку зумовлює вибір відповідних методів навчання.

Мета уроку конкретизується в очікуваних результатах, яких мають досягти учні, що дає змогу вчителю свідомо керувати навчально-пізнавальною діяльністю учнів. Очікувані результати мають бути представлені у вигляді рівнів навчальних досягнень: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання. Тому, прогнозуючи очікувані результати, учитель визначає, яких знань, умінь і способів дій мають набути учні. Орієнтиром для визначення очікуваних результатів є вимоги програми з навчання грамоти до навчальних досягнень учнів: *знає, уявляє, розуміє, застосовує* тощо. Отже, ставлячи перед собою педагогічні цілі, вчителю варто трансформувати їх у цілі учнів, щоб стимулювати їхню активність.

2. Визначення змісту уроку, який сприятиме реалізації поставленої мети, є наступним етапом проектування уроку. На цьому етапі вчитель: добирає навчальний матеріал, з урахуванням пізнавальних потреб першокласників, видів діяльності суб'єкта навчання (організаційна, комунікативна, навчально-пізнавальна, практична, ігрова, діагностувальна, рефлексійна); визначає його обсяг; установлює зв'язок з раніше вивченим; аналізує можливості підручника для реалізації мети й завдань уроку; добирає додатковий навчальний матеріал для диференційованої роботи; визначає, як обраний зміст буде працювати на формування компонентів компетентності.

3. Визначення типу уроку і його структури. Для чіткої організації освітнього процесу на уроці важливо правильно визначити його структуру – внутрішню будову, послідовність етапів.

Розрізняють мікро- і макроструктуру уроків. Макроструктуру складає послідовність етапів уроку. Мікроструктура – внутрішня (методична) будова кожного етапу уроку (методична творчість учителя, комбінування змістових ліній, навчально-пізнавальна діяльність, сукупність та інтегрування методів навчання, прийомів і засобів навчання, особливості суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчального процесу). Етапи навчально-пізнавального процесу мають бути взаємопов'язаними на уроці таким чином, щоб послідовно і логічно продовжувати один одного. Структура кожного уроку повинна відображати різні види діяльності вчителя й учнів, зміст навчального матеріалу, методи (технології) навчання, форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, результати.

Кожен тип уроку відповідно до основної дидактичної мети має свою, тільки йому властиву макроструктуру (її постійні елементи – етапи), яка залежно від змісту навчального матеріалу, підготовки учнів, особливостей обладнання може частково змінюватись.

4. Вибір компетентнісно орієнтованих методів, прийомів і засобів організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Реалізація мети й очікуваних результатів уроку неможлива без використання компетентнісно орієнтованих методів, прийомів і засобів організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Тому наступним етапом є добір методів, прийомів, дидактичних засобів і засобів ІКТ, забезпечення оптимального поєднання їх для розв'язання кожного дидактичного завдання.

При цьому слід урахувати: вимоги дидактичних принципів; зміст навчального матеріалу; рівень пізнавальної діяльності учнів (репродуктивний, продуктивний, творчий) для розроблення варіативних завдань; рівень навчальних досягнень, з метою підготовки диференційованих завдань за різними рівнями складності.

5. Вибір форм організації навчальної взаємодії. На основі визначених методів, прийомів і засобів організації навчально-пізнавальної діяльності учнів

учитель добирає форми організації навчальної взаємодії (індивідуальна, парна, групова, фронтальна).

6. *Передбачення способів зворотного зв'язку.* Зворотний зв'язок дає вчителю змогу одержати інформацію про результативність освітнього процесу та його учасників, а учням – проаналізувати й оцінити результати своєї навчально-пізнавальної діяльності (рефлексія). За допомогою здобутих даних учитель має можливість діагностувати освітній процес, порівняти результати навчальних досягнень учнів із очікуваними результатами, здійснити коригування навчально-пізнавальної діяльності учнів, методики її організації і способів управління нею, урахувавши індивідуальні досягнення кожного учня та всього класу.

7. *Конструювання уроку.* На цьому етапі здійснюється деталізація створеного проєкту. Уточнюється його структура, основний і додатковий навчальний матеріал, дидактичні матеріали, методи, прийоми, технології та засоби навчання, визначається орієнтовний час на різні види роботи, передбачаються способи зворотного зв'язку тощо.

Конструктор уроку – оформлена на папері послідовність дій усіх учасників освітнього процесу. Він може мати вигляд плану уроку, конспекту, сценарію тощо. Обов'язковими елементами конструктора уроку є: чітко сформульовані тема й мета, очікувані результати; тип уроку, виділені етапи (структурні елементи) уроку; методи, прийоми, засоби організації навчально-пізнавальної діяльності; форми організації навчальної взаємодії; види діяльності вчителя та учнів на кожному з етапів, бажано в декількох можливих (прогнозованих заздалегідь) варіантах.

Отже, моделювання сучасного уроку навчання грамоти (читання) передбачає стадію його проєктування і конструювання. Здійснюється цей процес поетапно, з поступовою конкретизацією, уточненням, деталізацією, удосконаленням у змістовому й методичному аспектах кожного компонента моделі уроку, що створює необхідні умови для співпраці, співтворчості педагога й учнів. Проєктування і конструювання уроку має здійснюватися

шляхом гармонійного застосування традиційних й інноваційних методів, прийомів, засобів, організаційних форм з метою практичного спрямування освітнього процесу на формування на уроках навчання грамоти ключових і предметних компетентностей.

Ключові слова: навчання грамоти, структура уроку, етапи моделювання уроку.

Список використаних джерел

1. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручн. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
2. Савченко О. Я. Сучасний урок: суб'єктність навчання і варіативність структури. *Початкова школа*. 2011. № 9. С. 11–15.
3. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.